

Передумови розвитку дистанційного навчання як чинника досягнення
професійної зрілості

Малярчук О.В.

кандидат педагогічних наук,

Житомирський державний університет імені І.Франка

Статтю присвячено вивченню та аналізу тенденцій і принципів розвитку дистанційного навчання в сучасному освітньому просторі; його ролі у становленні та формуванні професійно зрілої особистості.

Ключові слова: дистанційне навчання, принципи дистанційного навчання, професійна зрілість;

Статья посвящена изучению и анализу тенденций и принципов развития дистанционного обучения в современном образовательном пространстве; его роли в становлении и формировании профессионально зрелой личности

Ключевые слова: дистанционное обучение, принципы дистанционного обучения, профессиональная зрелость;

The article deals with the study and analysis of the distance education in modern educational environment; its role in the formation and development of professional matureness.

Key words: distance education, the principles of distance education, professional matureness.

Постановка проблеми. Освіта є однією з найважливіших сфер людської діяльності, якість якої визначається не тільки кінцевим результатом, але й освітнім процесом в цілому. В той час, як суто процес навчання так чи інакше спрямований на формування конкретних, а тому обмежених знань, вмінь та навичок, сучасна система освіти повинна виявлятися в її здатності не тільки забезпечувати знаннями того, хто навчається, але й формувати потребу у неперервному самостійному оволодінні вміннями та навичками самоосвіти та самостійний творчий підхід до набуття знань протягом всього активного життя. Система освіти будь-якої країни безпосередньо пов'язана зі

стадіальним розвитком суспільної формації, з рівнем розвитку її культури в той чи інший період існування. Пріоритет певних педагогічних концепцій у різні періоди існування людства зумовлено соціокультурною ситуацією, а також сутністю соціального замовлення на певні особистісні характеристики випускника школи чи вищого навчального закладу.

На різних етапах розвитку людства виникають суперечності між соціальним замовленням, можливостями традиційної системи освіти та індивідуальними потребами й можливостями особистості. Один із шляхів подолання цих суперечностей – оптимізація організації і підвищення ефективності функціонування системи вищої освіти, її переорієнтація з директивного на демократичне управління; надання студенту більшої свободи у виборі форм, умов та методів навчання, таким чином перехід від управління до самоуправління.

Метою статті є аналіз дистанційного навчання як чинника досягнення професійної зрілості.

Виклад основного матеріалу. Для сучасних освітніх систем характерні тенденції, які впливають на формування світового освітнього простору, що об'єднує національні освітні системи різного типу та рівня відмінні за своїми філософськими та культурними традиціями.

Перша тенденція – орієнтація більшості країн на перехід від елітної до високоякісної освіти для широких верств населення, прагнення до демократичної системи освіти, тобто доступність якісного знання всім категоріям населення та рівні шанси для отримання освіти незалежно від національної та расової приналежності, надання автономності та незалежності навчальним закладам. Ця тенденція спрямована на розвиток нових форм навчання здатних задовольнити нові вимоги до якості освіти.

Друга тенденція – поглиблення міждержавного співробітництва в галузі освіти, що сприяє розвитку міжнародних процесів в галузі освіти на світовому рівні та зростання ринку освітніх послуг. Ця тенденція спрямована

на надання можливості отримання якісної освіти всім бажаючим у будь-якому навчальному закладі світу.

Третя тенденція передбачає суттєве збільшення у світовій освіті гуманітарної складової в цілому за рахунок введення нових навчальних дисциплін, які орієнтовані на людину. Ця тенденція спрямована на подолання технократичного підходу в освіті, що був значно поширений в останньому десятиріччі. [1, с.138]

Ці тенденції зумовлюють процеси, що впливають на розвиток традиційної моделі освіти, і нових форм навчання, що з'явилися в останні десятиріччя, зокрема й дистанційного навчання. Серед таких процесів необхідно виділити процеси інформатизації, інтеграції та глобалізації.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій створює передумови для розвитку дистанційного навчання, що дозволяє навчатися поза межами навчального закладу, забезпечує студентів більшою мобільністю та дозволяє обрати власну траєкторію освіти.

В новому аспекті освітньої політики, що пов'язаний із розвивальним процесом економічної, соціальної та культурної інтеграції знаходить вираження характерна для сучасного етапу розвитку вищої освіти тенденція інтеграції, зближення країн і народів, спільного вирішення глобальних проблем освітньої галузі, що виходять за національні і державні межі. Інтеграція відбувається переважно у масштабах геополітичних регіонів, що поєднують країни з подібними умовами історичного розвитку і соціально-економічною структурою, внаслідок чого утворюються регіони за ознакою взаємного зближення та взаємодії освітніх систем.

Наслідком розвитку інформаційних технологій, що об'єктивно зумовлюють можливість інтеграційних процесів в освітніх системах є глобалізація, що «означає всі ті процеси, шляхом яких народи світу об'єднуються у єдине світове суспільство, глобальне суспільство» [4, с.32]. Вплив глобалізації на освіту зумовлений багатьма чинниками, серед яких прагнення світового співтовариства до формування в сучасних умовах нових

глобальних цінностей – гуманізму, толерантності, поваги до представників інших культур; американізація духовних цінностей, пов'язана з домінуючою позицією західної цивілізації в економічному, науково-технічному та політичному житті людства. Глобалізаційні процеси відкривають надзвичайні можливості для розвитку дистанційного навчання на рівні формування єдиного світового освітнього простору.

Таким чином, світовий освітній простір стає полікультурним та соціально-орієнтованим на розвиток людини та цивілізації в цілому, відкритим для формування міжнародного освітнього середовища, наднаціональним за характером знань та залученням людини до світових цінностей.

Процеси, що охоплюють суспільство на сучасному етапі його розвитку, необхідність неперервного та ефективного підвищення професійної кваліфікації спеціалістів, потреба в отриманні нових спеціальностей та кваліфікацій, зростаючі вимоги до якості, доступності та зручності навчання спонукають педагогічну науку до пошуку нових форм, засобів та методів навчання й проектування нової системи передачі і засвоєння знань, здатної задовольнити соціальне замовлення на конкурентноспроможного фахівця.

З огляду на це, дистанційна форма навчання, яка набирає поширення в різних країнах, виступає одним з найважливіших механізмів адаптації суспільства до нових ринкових умов. Передумови розвитку та водночас каталізатори дистанційної освіти можна класифікувати як:

1. Соціально-економічні передумови. У зв'язку з освітніми потребами в постіндустріальному суспільстві потрібно шукати нові траєкторії навчання, що відповідають конкретним умовам, освітнім запитам та індивідуальним особливостям студентів. Об'єктивна потреба в постійному оновленні знань в умовах інформаційного суспільства вимагає організації неперервного, ефективного підвищення кваліфікації спеціалістів всіх рівнів та проектування нових спеціальностей. Якісні зміни в характері соціального попиту на освіту потребують урахування економічної її ефективності, зниження вартості та підвищення кількісної продуктивності.

2. Загально-дидактичні та організаційно-методичні передумови. Застарілість форм організації навчально-виховного процесу та їх невідповідність вимогам часу, використання традиційно регламентованих форм навчання, які обмежують можливості самоосвіти та не мають творчої складової освіти, знижують мотивацію студентів. Зростання потреби в якісній освіті не задовольняється існуючими технологіями, формами навчання та діяльністю викладача, які залишилися практично незмінними протягом шести століть.

3. Соціально-психологічні та культурологічні передумови. Вихід на авансцену навчання впродовж усього життя, ставить нові вимоги до освіти, серед яких і забезпечення наступності на всіх її рівнях. Поширення міжнародної інтеграції та тенденція до створення єдиного світового інформаційно-освітнього простору передбачає зростання інформаційної культури студента, що, в свою чергу, надає можливості для доступу до нових форм навчання, заснованих на інформаційних технологіях. В навчальному процесі зростає роль самостійного компонента як відповідь на очікування студента від навчального процесу гнучкості та варіативності. [2, с. 75]

Як і будь-яка система освіти, дистанційна модель має відповідати певним дидактичним принципам, які забезпечують цілісність, логічність і системну зумовленість компонентів дистанційної освіти як педагогічного феномена.

Дистанційне навчання покликане реалізовувати не лише принципи класичної дидактики, але й свої специфічні принципи. Аналіз системи дистанційного навчання свідчить про те, що добре структурованих та обґрунтованих принципів, якими керується класична освітня система, для системи дистанційного навчання недостатньо. Емпіричний досвід вітчизняного та зарубіжного дистанційного навчання та дослідження структури діяльності освітніх закладів дистанційного навчання дозволили сформулювати специфічні принципи, які притаманні дидактичній системі дистанційного навчання. В них закладено системні вимоги до дистанційного

навчання як цілісного явища, яке протікає в рамках дидактичної системи дистанційного навчання.

Основні принципи гуманістичної педагогіки та особистісно-орієнтованого навчання однаково вірні як для традиційної, так і для дистанційної форми навчання. Спілкування на різних рівнях є основою: самоактуалізації особистості; індивідуалізації та диференціації навчання з урахуванням задатків, інтересів та особливостей кожного студента; взаємоповаги та відкритості у взаєминах між студентом та викладачем; поваги до чесної особистості в процесі спілкування учасників навчального процесу; культури комунікації; опори на позитивні якості особистості; самостійного конструювання знань; стійкої мотивації пізнавальної діяльності студента; рефлексії особистої діяльності та діяльності партнерів.

Дистанційне навчання потребує виділення своїх специфічних принципів, які відображають специфіку цієї форми навчання в руслі концепції гуманістичної педагогіки.

Звернемося до деяких з названих дидактичних принципів [5].

1. Реалізація *принципу розвивального та виховуючого характеру навчання* в процесі дистанційного навчання передбачає активну самостійну пізнавальну діяльність студента, в якій відбувається інтелектуальний розвиток особистості, формування творчого та критичного мислення.

2. *Принцип науковості* передбачає оволодіння знаннями в різних галузях науки. Оскільки в дистанційному навчанні створюються умови для самостійного планування студентами власної пізнавальної діяльності, то процес навчання набуває проблемної спрямованості.

3. *Принцип свідомості та творчої активності* студентів за керівної ролі викладача є основним. Він передбачає активну самостійну пізнавальну діяльність студента, що є основою формування критичного мислення. Шляхом дистанційного навчання відбувається самостійне набуття та творче осмислення знань студентами, їх активне залучення

до вибору власних навчальних цілей та розробки змісту навчального курсу.

4. *Принцип доступності* пов'язаний з індивідуальними та віковими особливостями студентів. В дистанційному навчанні це досягається шляхом побудови власної навчальної траєкторії студента, а також використання модульної технології навчання.

Традиційні дидактичні принципи навчання є основою для його дистанційної форми, але після доповнення умовами і критеріями іншого навчального середовища вони трансформуються в дидактичні принципи дистанційної освіти.

Висновки. Дистанційне навчання як уніфікована форма навчання створює сприятливе педагогічне середовище для досягнення професійної зрілості.

Література

1. *Бордовская Н. В.* Педагогика : учебник для вузов / Н. В. Бордовская, А. А. Реан. – СПб. : Питер, 2001. – 304 с. – (Серия „Учебник нового века”).
2. *Волов В. Т.* Психологический мониторинг в дистанционном образовании / В. Т. Волов, В. Ф. Сопов, А. В. Капцов. – Самара : Издательство Самарского государственного педагогического университета, 2000. – 231 с.
3. *Кухаренко В. М.* Дистанційне навчання. Енциклопедичне видання : навч. метод. посіб. / В. М. Кухаренко. – К. : ТОВ Редакція „Комп’ютер”, 2007. – 128 с.
4. *Сбруєва А. А.* Порівняльна педагогіка : навч. посіб. / А. А. Сбруєва. – Суми : Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
5. *Преподавание в сети Интернет : учеб. пособие* / [отв. редактор В. И. Солдаткин]. – М. : Высшая школа, 2003. – 792 с.